

9-11.02.2021 r.

Temat: Typy zdań złożonych podrzędnie – KNO.

Podręcznik str. 165-169.

<https://epodreczniki.pl/a/wypowiedzenie-zlozone---wprowadzenie-wypowiedzenie-zlozone-podrzecznie/DdlclGkC1>

Uczeń:

- wymienia typy zdań złożonych podrzędnie,
- wskazuje w wypowiedzeniu orzeczenia i rozdziela zdania składowe,
- wskazuje zdanie nadrzędne,
- formułuje pytania do zdań podrzędnych,
- określa typy zdań podrzędnych,
- przedstawia relację zdań na wykresie.

Do tej pory poznawaliśmy zdania pojedyncze, czyli takie wypowiedzenia, w których pojawia się wyłącznie jedno orzeczenie (czasownik). Wiemy dobrze z naszej praktyki czytelniczej, że na jednej stronie – choćby dłuższego akapitu czy tekstu – znajdziemy połączone ze sobą wypowiedzenia, w których może być więcej pojedynczych zdań.

W tej części poznamy rozbudowane wypowiedzenia, które nazywamy złożonymi, a także sposoby ich łączenia.

Już wiesz

1) Wypisz z dowolnego tekstu prasowego lub literackiego dłuższe wypowiedzenie, w którym pojawia się wiele przecinków, spójników i zaimków. Zaznacz w nim wszystkie orzeczenia i zastanów się, z ilu zdań pojedynczych może być ono zbudowane.

2) Wyznacz granice między zdaniami pojedynczymi w poniższym wypowiedzeniu:

Wczoraj pojechaliśmy z naszą klasą na wycieczkę, na którą czekaliśmy już cały rok i nie mogliśmy się jej doczekać.

- a) Z ilu zdań się ono składa?
- b) Określ ich kolejność i porządek.
- c) Jak się łączą ze sobą te zdania? Wskaż spójniki, zaimki lub przecinki oddzielające pojedyncze wypowiedzenia.
- d) Które z tych zdań jest najważniejsze?

Typy wypowiedzeń złożonych

Dwa zdania lub równoważniki zdań, które łączą się ze sobą za pomocą spójników, zaimków lub przecinków, tworzą **wypowiedzenie złożone**. Odczytujemy je jako złożony komunikat, w którym treści pojedynczych zdań mogą się uzupełniać, łączyć ze sobą, a nawet sobie przeciwstawiać.

Spróbujmy więc odczytać treści złożone z dwóch podobnie zbudowanych zdań.

Poniższe dwa zdania pojedyncze:

(1) *Kupię bilet.*

(2) *Pójdę do kina.*

– mogą przecież układać się w rozmaite nowe wypowiedzenia złożone, np.:

(A) **Kiedy** *kupię bilet, pójdę do kina.*

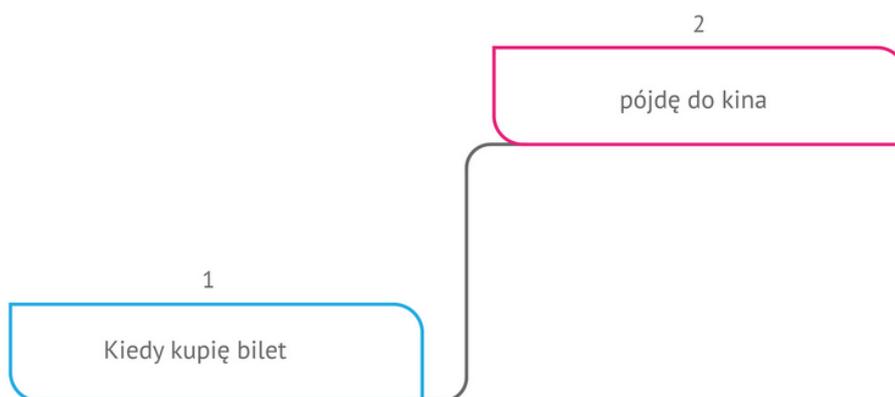
(B) *Kupię bilet i pójdę do kina.*

(C) *Kupię bilet, więc pójdę do kina.*

Zauważmy, że treść ich zmienimy za pomocą wyrazów, które je łączą. W zdaniu (A) jest to **spójnik podrzędności** (*kiedy*); w zdaniach (B) i (C) jest to **spójnik współrzędności** (*i, więc*). Już dobre odczytanie spójników (nazywamy je wskaźnikami zespolenia zdania) pozwala rozpoznać różne typy wypowiedzeń złożonych. Są one:

- **złożone podrzędnie,**
- **złożone współrzędnie.**

Różnią się one przede wszystkim tym, że w **zdaniach złożonych podrzędnie** znajdziemy zawsze zdanie nadrzędne, którego treści jest uzupełniana przez zdanie podrzędne. W zdaniu (A) treść obu pojedynczych wypowiedzeń mogliśmy zilustrować za pomocą wykresu przypominającego schodki:

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Taki wykres pokazuje hierarchię połączonych zdań i oznacza, że pierwsze jest podrzędne, a drugie – nadrzędne. Jak więc odróżnić zdania podrzędne od nadrzędnych?

Po pierwsze, mogliśmy całe wypowiedzenie złożone uprościć do zdania nadrzędnego – treść byłaby uboższa, ale z pewnością logiczna i zrozumiała:

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Zapamiętaj!

Wypowiedzenie złożone

Współrzędnie

Podrzędnie

Jak się łączą ze sobą?

za pomocą spójników współrzędności:
Liczę długo i zapisuję wyniki.

za pomocą przecinków:
Liczę długo, zapisuję wyniki.

**za pomocą spójników podrzędności
i zaimków:**

Kiedy wszystko policzę,
[wówczas] zapisuję wyniki.

Ciekawa ta płyta, **którą** mi pożyczyłaś.

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1

Rozpoznaj, które ze zdań są złożone współrzędnie, a które podrzędnie.

Wypowiedzenie	Złożone współrzędnie	Złożone podrzędnie
Pojutrze się pakujemy i pod wieczór wylatujemy na długie wakacje.	☐	☐
Kiedy tylko wrócę z wakacji, od razu cię odwiedzę.	☐	☐
Jutro koniec roku szkolnego, więc pojutrze pewnie dłużej będzie można sobie posiedzieć.	☐	☐
Albo mnie odwiedzisz, albo się na ciebie obrażę.	☐	☐
Przez całe wakacje marzyłam o tym, żeby słońce mniej grzało.	☐	☐
Nawet nie wiem, dokąd moja ciocia wyjechała.	☐	☐

Sprawdź

[Pokaż odpowiedź](#)

Typy zdań złożonych podrzędnie

Pierwszy typ zdań złożonych to wypowiedzenia złożone podrzędnie. Każde zdanie uzupełnia brakujący składnik ze zdania nadrzędnego. Za pomocą zdań podrzędnych możemy również zapytać o to ważniejsze zdanie. Wyróżniamy następujące typy zdań podrzędnych:

- **podmiotowe,**
- **orzecznikowe,**
- **przydawkowe,**
- **dopełnieniowe,**
- **okolicznikowe.**

Jest ich tyle, ile części zdania.

Trzeba jednak pamiętać, że zdanie orzecznikowe zastępuje wyłącznie część orzeczenia imiennego, a nie całe orzeczenie. Na przykład:

*On **jest** taki nieuprzejmy* – zdanie pojedyncze z łącznikiem *jest* i orzecznikiem *nieuprzejmy*.

Po przekształceniu w zdanie złożone z podrzędnym w zdaniu nadrzędnym pozostaje łącznik, a orzecznik przenosi się ze zdania podrzędnego:

*On **jest** taki* (1 = zdanie nadrzędne), *jakby był nieuprzejmy* (2 = zdanie podrzędne orzecznikowe).

Wypowiedzenia złożone podrzędnie

Brakujący składnik
w zdaniu nadrzędnym

Zdanie podrzędne,
którego treść uzupełnia brakujący
składnik zdania nadrzędnego

Przydawka

Przydawkowe
(N) *To jest książka (która?),*
(P) *która jest ciekawa.*

Dopełnienie

Dopełnieniowe
(N) *Rozmawialiśmy przecież (o czym?),*
(P) *że nie przyjedziemy do was.*

Okolicznik

Okolicznikowe
(N) *Byłem tam (gdzie?),*
(P) *dokąd długo się jedzie tramwajem.*

Podmiot

Podmiotowe
(N) *Jest prawdopodobne (co?),*
(P) *że dostaniesz w pracy podwyżkę.*

Orzecznik

Orzecznikowe
(N) *Słońce było takie (było jakie?),*
(P) *że chowaliśmy się pod parasolami*

Ćwiczenie 4

Rozpoznaj typ zdania podrzędnego.

Wypowiedzenie	Zdanie podrzędne przydawkowe	Zdanie podrzędne dopełnieniowe	Zdanie podrzędne okolicznikowe
Na biurku leży książka, którą czytałem całe popołudnie.	☐	☐	☐
Gdy już do nas będziecie się wybierali, przynieście przy okazji nasze klucze.	☐	☐	☐
Nawet nie wiedziałem, że ciotka wczoraj wyjechała do Hiszpanii.	☐	☐	☐
Trzeba się bardzo napracować, aby te litery ładnie wyglądały.	☐	☐	☐
Pamiętam, jakie to wspaniałe były wakacje.	☐	☐	☐
Oddamy ci tyle pieniędzy, ile pożyczyliśmy.	☐	☐	☐
Pomyślałem sobie, że chętnie wysłuchałabyś tej płyty.	☐	☐	☐

Sprawdź

[Pokaż odpowiedź](#)

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Typy zdań podrzędnych okolicznikowych

Miejsca

Idź tam, **gdzie** jest tanie pieczywo.

Czasu

Gdy zapaliło się czerwone światło, kierowca zatrzymał samochód.

Przyczyny

Ponieważ nie zadzwoniście, wybraliśmy się sami do kina.

Celu

Jadę do miasta, **by** kupić kilka drobiazgów.

Sposobu

Możesz to zrobić tak, **jak** piszą o tym w poradnikach.

Warunku

Jeśli wygram w tej loterii, zaproszę cię na wycieczkę.

Przyzwolenia

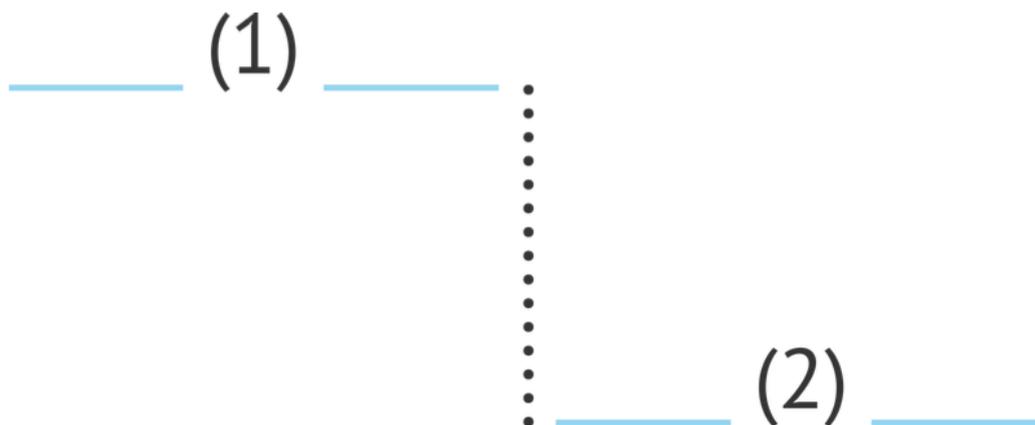
Chociaż zapadł zmrok, wybraliśmy się jeszcze na spacer.

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Spójrzmy na przykładowe ilustracje zdań:

Jak graficznie przedstawić zdanie złożone podrzędnie?

- Jeśli pierwsze zdanie jest nadrzędne, a drugie podrzędne:
Janek poszedł do sklepu (po co?) (1) / , by kupić warzywa (2).

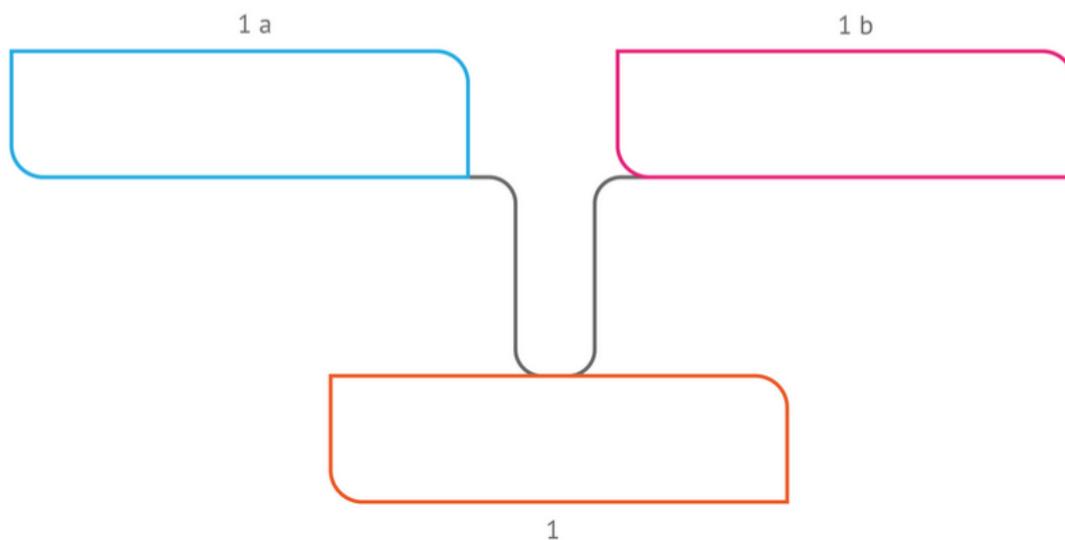

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

- Jeśli pierwsze zdanie jest podrzędne, a drugie nadrzędne: **Gdy zobaczyłem tę komedię (1), / (kiedy?) od razu mi się spodobała (2).**

Zródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

- Jeśli pojawia się wtrącenie, które jest zdaniem podrzędnym: **Samochód (1a)** (który?) /, **który wyjechał z za rogu ulicy (2)/, nagle zahamował (1b).**

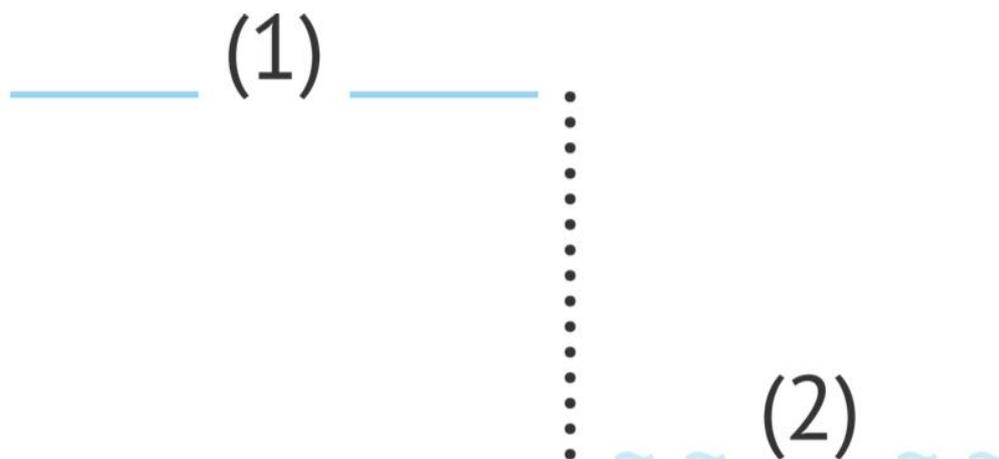

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

1

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

- Jeśli któreś z wypowiedzeń jest równoważnikiem, zaznaczamy je linią falistą: **Anna czekała dość długo (jak?) (1)/, od czasu do czasu spoglądając na zegarek (2).**

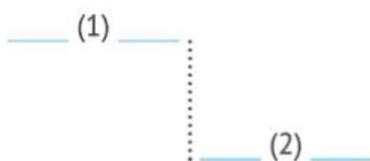

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

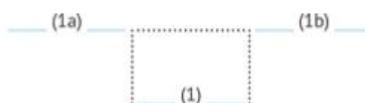
Janek poszedł do sklepu (*po co?*) (1) /, **by** kupić warzywa (2).

Ćwiczenie 11

Dopasuj zdania do właściwych wykresów.

Mama, gdy tylko wróciła z pracy, pomogła nam w lekcjach.

Od rana mówili, że mają tego wszystkiego dość.

Kiedy tylko przyjdiesz, pewnie zrobi się weselej.

Sprawdź

[Pokaż odpowiedź](#)

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY NC SA 4.0.

